

Кофанов Андрій Віталійович, професор кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ ЩОДО ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ

1. Чинний Закон України «Про судову експертизу» було прийнято 25 лютого 1994 року. Практика застосування цього Закону підтвердила його необхідність та важливість як основоположного правового регулятора відносин у сфері судово-експертної діяльності.

У 2004 році до вказаного Закону було внесено зміни, спрямовані на поліпшення існуючого порядку фінансування діяльності державних спеціалізованих науково-дослідних установ, а також більш чітке визначення вимог, що пред'являються судовим експертам, які не працюють у державних спеціалізованих установах.

За час дії цього Закону Верховною Радою України прийнято нові Цивільний процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України, Господарський процесуальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, а також Закони України «Про виконавче провадження», «Про запобігання корупції», «Про державну службу», «Про адміністративні послуги» та низку інших нормативно-правових актів, що стосуються регулювання судово-експертної діяльності; триває судова реформа

Тому положення Закону України «Про судову експертизу» потребують приведення у відповідність до цих актів.

У 2015-2016 роках частково такі зміни було внесено, зокрема щодо:

- особливості матеріального та соціально-побутового забезпечення працівників державних спеціалізованих установ судових експертиз, передбачені Законом України «Про державну службу»;

- охорони державних спеціалізованих установ, що проводять судові експертизи.

За час, що минув, переважна більшість положень Закону України «Про судову експертизу» не втратила своєї актуальності, проте деякі сформульовані в зазначеному Законі норми потребують певного вдосконалення та уточнення.

Перш за все це стосується статей, які закріплюють основні засади здійснення судово-експертної діяльності та визначають статус судових експертів.

Потребують уточнення та вирішення на законодавчому рівні:

- термінологічні визначення понятійного апарату, що використовується у судово-експертній діяльності;

- зміст судово-експертної діяльності за її відповідними напрямками;

- повноваження державних органів у регулюванні судово-експертної діяльності, порядок їх взаємодії зокрема щодо координації прийняття спільних рішень з питань методичного, інформаційного забезпечення та розвитку судової експертизи, створення та ведення державних Реєстрів атестованих судових експертів та методик проведення судових експертиз, а також формування та використання баз даних та інших інформаційних баз для проведення судових експертиз;

- правовий статус судового експерта та керівника державної спеціалізованої експертної установи, а також вимоги до осіб, що мають намір отримати кваліфікацію судового експерта;

- порядок роботи Центральної експертно-кваліфікаційної комісії та атестації судових експертів, що здійснюють судово-експертну діяльність самостійно на професійній основі;

- категорії судових експертиз за процесуальною ознакою – первинна, додаткова, повторна, комісійна та комплексна та особливості організації їх проведення;

- вимоги до форми та змісту висновку експерта, які поєднують у собі положення всіх процесуальних законів та повідомлення експерта про неможливість надання висновку, що забезпечить єдиний підхід у подальшій нормотворчій діяльності центральних органів виконавчої влади щодо регулювання організації проведення судових експертиз.

Така спробу було здійснено Мін'юстом у 2013 році, яким пропонувалося вирішити озвучені мною питання, а також:

- неузгодженості положень процесуального законодавства в частині проведення судових експертиз;

- неузгодженості актів законодавства, що регулюють діяльність окремих суб'єктів судово-експертної діяльності;

- визначення меж державного контролю у сфері судово-експертної діяльності.

2. Запропонований народним депутатом Лапіним І. О. законопроект № 6264 спрямований на вирішення зазначених проблемних питань.

Разом з тим, вважаємо, що з точки зору нормопроєктувальної техніки:

- обидва законопроекти виконані з суттєвими порушеннями загальноприйнятої і обов'язкової нормопроєктувальної техніки;

– законопроекти не узгоджуються з принципами господарювання і підприємницької діяльності та недопущення монополізму, визначеними у ст.ст. Конституції України, Господарського кодексу України і ст. Закону України «Про захист економічної конкуренції», оскільки у тексті проекту закладені окремі преференції;

– враховуючи важливість преамбули, виключення з неї положення про те, що метою закону є забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки змінює цілі і завдання цього закону і спрямовує на регулювання суспільних відносин щодо здійснення судово-експертної діяльності;

– дотримуючись нормативності мовних засобів офіційно-ділового стилю в проекті Закону *«терміни вживаються в такому значенні»*, а не *«використовуються»*;

– не надано визначення вживаним в проекті закону термінам:

- *«судово-експертна установа»*, хоча існують державні спеціалізовані судово-експертні установи і такі, що засновані на інших формах власності: комунальній власності територіальної громади, приватній тощо;

- *«експертна ініціатива»*, яка науковою спільнотою у галузі криміналістики і судової експертизи визнана *правом експерта*. Так наприклад, визначення поняття «ініціатива експерта» надано в чисельних словниках та енциклопедіях, зокрема Шепітько В.Ю. Криміналістика: словник термінів (К: Ін Юре, 2004 264 с.) Експертна ініціатива є «встановленням експертом за власним розсудом фактів і обставин, не передбачених експертним завданням, але таких, що мають значення для справи. Право експерта на експертну ініціативу регламентовано процесуальним законодавством»;

– не можна погодитися з визначенням терміну *«спеціальні знання – професійні знання та вміння ...»*. Не можна відносити до *знань* *вміння*, оскільки *«вміння»* є освоєний суб'єктом спосіб виконання дії, тобто зміст понять *«знання»* і *«вміння»* не співпадають. Крім того, знання не завжди є *«професійними»*. Знання можуть набуватися в процесі аматорської: культрегерської, релігійної, спортивної діяльності. Ці знання є *спеціальними*, але не є *професійними*;

– відповідно до статті 92 Конституції України засади судової експертизи визначаються виключно законами України, тому включення до статті 2. проекту закону «Законодавство України про судову експертизу» посилання на інші нормативно-правові акти суперечить Конституції та має бути виключено;

– вимога щодо стажування в державній спеціалізованій експертній установі Мін'юсту фактично запроваджує монополію на надання послуг з підготовки приватних експертів, що містить корупційну складову;

– дискусійними та необґрунтованими є положення, що стосуються суб'єктів проведення саме криміналістичних видів експертиз (наприклад зброї, бойових припасів і т ін.);

– запропоновані положення *протирічать вже існуючій нормативно-правовій базі ліцензованої діяльності деяких суб'єктів* (Закон України № 222-VIII «О лицензировании видов хозяйственной деятельности». «Голос Украины» 30 марта 2015 г.);

– запропоновані положення *протирічать та потребують скасування або уточнення* (Міністерство юстиції України своїм наказом від 27.07.2015 за №1350/5, зареєстрованим в Мінюсті 29.07.2015 за № 915/27360, затвердило зміни до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Мінюсту від 08.10.1998 за №53/5, зареєстрованої у Мінюсті 03.11.1998 за №705/3145 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 за №1950/5));

– введення окремих вище зазначених положень запропонованих авторами призведе до руйнації смислового навантаження назви (у цілому), що несе нині діючий нормативний акт (у редакції без запропонованих змін) та порушенню викладення структурно-логічної схеми регламентаційних норм.

Питання законодавчого регулювання судово-експертної діяльності в Україні є надзвичайно актуальними.

Видається доцільним:

Підтримати відповідну законодавчу ініціативу законопроекту «Про судово-експертну діяльність в Україні» реєстр. № 6264 від 30.03.2017 р. з огляду на те, що в проекті Закону втілена ідея врегулювання новим законодавчим актом актуальні питання судово-експертної діяльності в Україні.

Враховати, що інший проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про судову експертизу» реєстр. № 6244 від 27.03.2017 р. спрямований на розвиток положень, які стосуються виключно забезпечення принципів незалежності і об'єктивності при проведенні *судово-медичних експертиз*, належного матеріально-технічного розвитку галузі, підвищення ефективності діяльності *судово-медичної експертизи в Україні*.

Об'єднати законопроекти «Про судово-експертну діяльність в Україні» реєстр. № 6264 та «Про внесення змін до Закону України «Про судову експертизу» реєстр. № 6244 в один законопроект;

Створити робочу групу профільного Комітету Верховної Ради України з доопрацювання об'єднаного законопроекту.
Або повернути суб'єкту законодавчої ініціативи.